

Marlena Gołębiowska

Wyczekując piku. Inflacja w państwach bałtyckich

28 kwietnia 2022 r. Dritan Abazović został powołany na urząd premiera Czarnogóry i zastąpił na tym stanowisku Zdravko Krivokapicia. Nowy rząd uzyskał poparcie 46 deputowanych w 81-osobowym parlamencie. Głębokie podziały pomiędzy partiami proserbskimi i prorosyjskimi powiązаныmi z SCP a partiami proeuropejskimi o orientacji obywatelskiej oraz brak konsensusu w kwestii planowanych reform mogą doprowadzić do kolejnego kryzysu politycznego. Co więcej, w związku z agresją Rosji na Ukrainę, po długich dyskusjach politycznych wewnątrz państwa, Czarnogóra w kwietniu 2022 r. przystąpiła do unijnych sankcji przeciwko Rosji. Decyzje zgodne z zaleceniami Unii Europejskiej mogą wpłynąć na przyspieszenie bardzo powoli postępującego procesu akcesyjnego Czarnogóry.

Wzrost cen w strefie euro. Od 2021 r. wysoka dynamika wzrostu cen pozostaje – szczególnie w okresie kilku ostatnich miesięcy – jednym z największych wyzwań gospodarczych państw strefy euro. Dotychczas jednak Europejski Bank Centralny (EBC) wskazywał, że inflacja napędzana jest czynnikami, na które banki centralne nie mają wpływu. Chodzi o rosnące ceny energii i żywności, które zależą od sytuacji na światowych rynkach. Stąd też Rada Prezesów EBC przez długi czas nie decydowała się na podwyżki stóp procentowych ([„Komentarze IEŚ”, nr 492](#)). W 2022 r. każdy kolejny miesiąc przynosił jednak dane o coraz wyższych poziomach inflacji w Eurolandzie: w lutym było to średnio 5,9%, w marcu i kwietniu – po 7,4%, w maju – 8,1%, w czerwcu – 8,6% i w lipcu – według wstępnych szacunków – 8,9%. Są to zatem wyniki znacznie przekraczające cel inflacyjny EBC, który w strefie euro został określony na poziomie poniżej 2%. Utrzymywanie się w długim okresie rosnących cen to także ryzyko wystąpienia spirali płacowo-cenowej. Ponadto pojawił się kolejny problem – deprecjacja europejskiej waluty względem dolara, co dodatkowo napędza inflację.

W związku z tym 21 lipca br. na posiedzeniu we Frankfurcie Rada Prezesów EBC zdecydowała o podniesieniu stóp procentowych o 0,50 punktu procentowego, czyniąc to po raz pierwszy od 11 lat. Tym samym od 27 lipca w państwach strefy euro stopa procentowa podstawowych operacji refinansujących wzrosła do 0,50%, natomiast stopa kredytu oraz stopa depozytu w banku centralnym do odpowiednio 0,75% i 0,00%. Równocześnie Christine Lagarde, prezes EBC, zadeklarowała, że podnoszenie stóp procentowych będzie trwało tak długo, jak będzie to konieczne, aby w średnim okresie sprowadzić wzrost cen do celu inflacyjnego.

Wzrost cen w państwach bałtyckich – przyczyny. Najszybsze tempo wzrostu cen w strefie euro występuje w państwach bałtyckich. Szacunki mówią o inflacji w lipcu w Estonii na poziomie 22,7%, na Łotwie – 21,0% i na Litwie – 20,9%. Tak wysokie odczyty są wynikiem kilku czynników.

Po pierwsze – po stronie podażowej – to zakłócenia procesów wytwarzania oraz przerwane łańcuchy dostaw w wyniku pandemii, przede wszystkim z Chin. W przypadku państw bałtyckich zjawisko to jest potęgowane litewsko-chińskim sporem dyplomatycznym, którego wynikiem były nakładane na Litwę retorsje gospodarcze, znacznie utrudniające wzajemną wymianę handlową ([„Komentarze IEŚ”, nr 440](#), [„Komentarze IEŚ”, nr 499](#)). Ponadto w wyniku agresji Rosji na Ukrainę i w konsekwencji sankcji UE znacznie ograniczona została także współpraca gospodarcza z Rosją i Białorusią – dotychczas, ze względu na położenie, istotnymi partnerami handlowymi państw bałtyckich. W 2021 r. Rosja była największym rynkiem eksportowym dla Litwy (10,8% całkowitego eksportu) oraz piątym dla Łotwy (7,3%) i Estonii (6,4%), a także największym partnerem importowym dla Estonii (11,6% całkowitego importu) oraz drugim dla Litwy (12,1%) i czwartym dla Łotwy (9,1%). Białoruś stanowiła natomiast jedenasty rynek eksportowy dla Litwy (3,0% całkowitego eksportu), dwudziesty dla Łotwy (1,1%) i dwudziesty ósmy dla Estonii (0,5%), a także dziewiąty rynek importowy dla Litwy (3,5% całkowitego importu), dwunasty dla Łotwy (2,4%) oraz dziesiąty dla Estonii (3,4%).

Po drugie – po stronie popytowej – to szybkie odbicie aktywności gospodarczej po pandemii, wynikające w pewnym stopniu z bezprecedensowej reakcji fiskalnej rządów państw bałtyckich w postaci programów antykrzysowych, podsycane odroczoną konsumpcją. Istotne znaczenie ma także niedobór siły roboczej, który powoduje wzrost płac: na Litwie średnia płaca brutto w pierwszym kwartale 2021 r. wzrosła o 14%, na Łotwie – o 9%, a w Estonii – o 8%. W przypadku państw bałtyckich konsumpcja wzrasta także w wyniku napływu uchodźców z Ukrainy. Według wysokiego komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw uchodźców do tej pory na Litwę przybyło 60,8 tys. uchodźców, na Łotwę – 36,6 tys. i do Estonii – 30,9 tys.¹

Wreszcie po trzecie – inflacje windują szybujące ceny energii. W państwach bałtyckich potęgowane jest to uzależnieniem od surowców z Rosji. Dotyczy to zwłaszcza gazu ziemnego, w przypadku którego poziom uzależnienia od Rosji wynosi w Estonii 95%, na Łotwie – 90% i na Litwie – 49% ([„Komentarze IEŚ”, nr 587](#)). Znaczący jest także poziom sprzedaży benzyny oraz oleju napędowego pochodzenia rosyjskiego w państwach bałtyckich. W 2021 r. było to w Estonii odpowiednio 50% i 35%, na Litwie – 3% i 26% oraz na Łotwie – 2% i 12% ([„Komentarze IEŚ”, nr 565](#)).

Wzrost cen w państwach bałtyckich – konsekwencje. Skutki wzrostu cen w największym stopniu odczuwają najbiedniejsi mieszkańcy państw bałtyckich, ponieważ wydają oni większą część swoich dochodów na droższe towary. Dla przykładu w 2021 r. najuboższe 20% społeczeństwa litewskiego przeznaczało na żywność ponad jedną trzecią swoich wydatków konsumpcyjnych (34%, choć to zaledwie 3,1 euro dziennie), a najbogatsze 20% – już tylko jedną czwartą (25%, 5,9 euro dziennie).

Inflacja oznacza także zwiększone wydatki budżetowe. Łotewska Rada Dyscypliny Podatkowej wezwała rząd do efektywnego wykorzystania możliwości stymulującej polityki fiskalnej i udzielania wsparcia społeczeństwu w bardziej ukierunkowany sposób, z zachowaniem surowych kryteriów. Niektóre decyzje są jednak konieczne, np. indeksacja emerytur, którą łotewski sejm zatwierdził od 1 sierpnia. Średnia miesięczna emerytura na Łotwie ma wzrosnąć o 15% i przekroczyć 500 euro. Od 1 lipca na Łotwie o 150 euro wzrósł także dochód minimalny niepodlegający opodatkowaniu, tym samym zrównując się z minimalnym wynagrodzeniem miesięcznym, które wynosi 500 euro. Oznacza to, że wzrosną zarobki netto nisko opłacanych pracowników. Mimo działań rządu inflacja wymusza jednak zmianę nawyków zakupowych. Jak wynika z badań Swedbanku przeprowadzonych w czerwcu 2022 r., nawyki te zmieniło aż 87% Łotyszy. Badani wskazywali, że zaczęli zwracać większą uwagę na ceny produktów, częściej wybierać produkty przecenione i oszczędzać, wydając mniej na usługi i robiąc pewne rzeczy we własnym zakresie.

Wnioski

- O ewentualnym podniesieniu stóp przez Europejski Bank Centralny spekulowano już od kilku miesięcy. EBC długo jednak nie decydował się na taki ruch. Ta ostrożna polityka wynikała ze znacznego zróżnicowania gospodarek strefy euro – walka z wysoką inflacją w jednych państwach oznacza bowiem ryzyko recesji w innych. Na zaostrzenie polityki pieniężnej EBC zdecydował się jednak w lipcu 2022 r., gdy w dziesięciu państwach strefy euro inflacja była już dwucyfrowa, w tym w trzech – w Estonii, na Łotwie i Litwie – szacowano ją już na 20%.
- Rekordowe poziomy inflacji to cena gospodarki światowej za wyjście z kryzysu wywołanego pandemią i wojną na Ukrainie. W przypadku państw bałtyckich jest ona wyższa w wyniku splotu kilku dodatkowych czynników, m.in.: skali przedwojennych powiązań gospodarczych – w tym energetycznych – z Rosją i Białorusią czy też sporu dyplomatycznego z Chinami. Paradoksalnie wysoki wzrost cen w państwach bałtyckich wynika także z notowanego tam szybkiego odbicia gospodarczego przy równoczesnym niedoborze siły roboczej, co przełożyło się na wzrost płac i konsumpcji.
- Obserwowane w ostatnim czasie na światowych giełdach tendencje spadkowe surowców to z pewnością czynnik łagodzący inflację. Ze względu jednak na dużą niepewność gospodarczą, związaną przede

¹ <http://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>, data dostępu 3.08.2022 r.

wszystkim z przebiegiem wojny ukraińsko-rosyjskiej, trudno o prognozy, które wskazywałyby, kiedy nastąpi pik inflacji.

Wykorzystywaną w niniejszej publikacji miarą inflacji jest wskaźnik HICP – zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych, obliczany według ujednoliconej metodologii Biura Statystycznego Unii Europejskiej. Źródło danych: Eurostat.